

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора Жуковського Василя Миколайовича на дисертацію Левківської Кристини Валеріївни «Ціннісні засади діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

1.Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із планами відповідних галузей науки

Створення системи загальноосвітніх інноваційних навчальних закладів на теренах України – свідчення демократизації українського суспільства в цілому і системи загальної середньої освіти зокрема. В цьому вбачаємо прагнення використати кращі здобутки вітчизняної і зарубіжної теорії і практики для навчання молодого покоління, забезпечувати належний рівень навчально-виховної діяльності обдарованої шкільної молоді - майбутньої еліти української нації, розвивати ціннісну складову молодого покоління через моделювання відповідного навчально-виховного середовища. Цілком зрозуміло, що без прищеплення системи цінностей учнівської молоді годі говорити про ефективну навчально-виховну діяльність загальноосвітніх навчальних закладів нашої держави. Укорінити цінності у навчально-виховний процес, а значить в свідомість, характер і поведінку учнів середніх загальноосвітніх навчальних закладів – велике завдання сучасних науковців і педагогів-практиків. А для цієї мети потрібне поєднання науки і практики. Інноваційні загальноосвітні навчальні заклади України мають стати прикладом і авангардом формування і реалізації ціннісних засад навчально-виховної діяльності для інших закладів середньої освіти. Виходячи з цих міркувань, дисертаційне дослідження Левківської Кристини Валеріївни «Ціннісні засади діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України» вважаємо актуальним і на часі.

Дисертація Левківської Кристини Валеріївни «Ціннісні засади діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України» виконувалася в контексті науково-дослідної проблематики кафедри педагогіки Житомирського державного університету ім.Івана Франка «Морально-етичні засади формування зростаючої особистості».

2.Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації

Дисертанткою вперше цілісно і системно досліджено проблему формування аксіологічних засад діяльності інноваційного навчального закладу.

Дисертанткою охарактеризовано систему критеріїв і показників моніторингу рівня впровадження ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів, що визначають обґрунтованість змісту, форм і методів інноваційної педагогічної діяльності (гносеологічний); відповідність системи цілей діяльності інноваційних навчальних закладів сучасній системі цінностей (цільовий); урахування в навчально-виховному процесі різних факторів впливу на ціннісну сферу суб'єктів освітнього простору (середовищний);

реалізованість ефективних форм і методів формування цінностей (діяльнісний); рівень усвідомлення впливу цінностей на ефективність освітньої діяльності (рефлексивний).

Здобувачкою розроблено шкалу оцінювання реалізованості ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів.

До заслуг дисертантки належить обґрунтування організаційно-педагогічних умов впровадження ціннісних засад у діяльність інноваційних навчальних закладів, які є сукупністю зовнішніх та внутрішніх обставин реалізації завдань розвитку аксіологічної сфери інноваційного ЗНЗ, що забезпечують збереження ефективності реалізації його місії і концепції в розвитку загальноосвітніх і конкретно-педагогічних цінностей суб'єктів освітнього процесу – учнів, учителів, адміністрації, батьків (актуалізація суб'єктної позиції учасників освітнього процесу інноваційного навчального закладу; організація навчально-виховного процесу інноваційного навчального закладу на аксіологічних засадах; створення спільного аксіологічного простору інноваційного навчального закладу та його партнерів у навчально-виховному процесі; регулювання факторів впливу в аксіологічній сфері інноваційного навчального закладу).

Здобувачкою розроблено модель упровадження організаційно-педагогічних умов реалізації ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів в Україні. Авторську модель визначено як результат системного проектування цілей, засобів та очікуваних результатів перетворювальної педагогічної діяльності, спрямованої на підвищення результативності аксіологічного напрямку діяльності ЗНЗ.

Важливим для сучасної педагогічної теорії і практики є висновок дисертантки про те, що недостатність в освітньому процесі інноваційних навчальних закладів цілеспрямованої педагогічної діяльності з формування ціннісних засад їх діяльності призводить до декларованості загальнолюдських цінностей в освітньому середовищі та значне переважання прагматичних цінностей, пов'язаних з матеріальним становищем та соціальним статусом суб'єктів освіти.

Визначено, що формування ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів здійснюється під комплексним впливом великої кількості зовнішніх і внутрішніх чинників. Так, цінності суспільства можуть підсилювати або нівелювати цінності сфери освіти, які, в свою чергу, визначають засади діяльності інноваційних навчальних закладів та особливості ціннісних орієнтацій учасників освітнього процесу – педагогів та учнів.

3.Нові факти, одержані здобувачем

У процесі виконання наукового дослідження визначено основні характеристики інноваційних навчальних закладів – на рівні концепції, рівні управління, на організаційному рівні, а також на рівні ресурсів.

Окреслено місце і роль гімназії в системі вітчизняних інноваційних навчальних закладів у досліджуваному напрямі.

Уточнено низку понять: «цінності інноваційного навчального закладу», «загальноосвітні цінності», «конкретно-педагогічні цінності». Сформульовано визначення основного поняття дослідження «цінності інноваційного навчального закладу» як аксіологічної основи діяльності навчального закладу, який здійснює інноваційну діяльність у сфері навчання, виховання та управлінської діяльності з метою забезпечення повноцінного всебічного формування особистості, здатної до саморозвитку. Відзначено особливу роль і місце в навчально-виховному процесі інноваційного навчального закладу базових цінностей особистості й закладу загалом як освітньої інституції (толерантність, емпатія, справедливість, конструктивізм, партнерство, прагматизм, активність).

Визначено основні форми і методи реалізації визначених організаційно-педагогічних умов у навчально-виховній діяльності інноваційних навчальних закладів (тренінги, діалоги, дискусії, круглі столи, фестивалі, ділові й рольові ігри, суспільно-корисна діяльність, учнівське самоврядування та ін.); систему знань про вплив чинників різного порядку на ціннісні засади діяльності інноваційних навчальних закладів; розвинуто теорію і практику функціонування навчальних закладів різного типу в Україні; теорію аксіологічної сфери сучасного навчального закладу.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення та висновки дисертації належним чином обґрунтовані. Про це свідчить аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій автора.

Для розкриття окремих понять, положень, категорій дисертанткою залучаються дані філософії, соціології, психології, аксіології, культурології та педагогіки.

Використовуються довідкова література, дисертаційні дослідження, монографії, статті вітчизняних та зарубіжних авторів.

Дисертаційне дослідження Левківської К.В. виконане на відповідній джерельній базі, яка включає праці вітчизняних і зарубіжних авторів і складає 288 найменувань, з них – 8 джерел іноземними мовами.

Науковий апарат, вміщений у вступі дисертації, дає можливість сформулювати цілісне уявлення про структуру роботи, її інструментарій, способи інтерпретації отриманих даних.

Наукове дослідження написано на належному науковому рівні. Дисертант глибоко володіє теорією проблеми і методами її дослідження.

Досягненню поставленої мети, розв'язанню визначених автором завдань на різних етапах наукового пошуку та формулюванню висновків наукового дослідження слугували обрані теоретичні, емпіричні, та статистичні методи дослідження.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів

Результати наукового дослідження Левківської К.В. можуть бути використані в діяльності загальноосвітніх навчальних закладів різних типів. У результаті дослідження було розроблено систему організаційно-педагогічних умов реалізації ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів, упровадження яких дозволить підвищити ефективність педагогічних впливів на ціннісну сферу суб'єкту освітнього простору; розроблені критерії моніторингу рівня впровадження ціннісних засад в діяльності інноваційного навчального закладу дасть можливість визначити стан аксіологічної сфери загальноосвітнього навчального закладу.

Результати дисертації упроваджено в навчальний процес Житомирської гуманітарного гімназії №1, Хмельницького спеціалізованого ліцею-інтернату з поглибленою підготовкою в галузі науки, мистецькому коледжі художнього моделювання та дизайну імені Сальвадора Далі м. Києва та Житомирському обласному педагогічному ліцеї.

6.Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Теоретичні результати і матеріали дослідження можуть бути використані для розробки концепцій духовно-морального та морально-етичного виховання в сучасних соціокультурних умовах, оновлення виховних технологій, формування варіативної складової змісту навчальних планів та наближення змісту загальної середньої освіти до духовно-моральних потреб школярів.

Узагальнені висновки, положення, джерельна база дослідження можуть бути основою для подальших наукових розвідок з історії розвитку вітчизняної школи, історії народної педагогіки, історії України.

7.Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Дисертація Левківської К.В. належним чином структурована. Її структура визначається метою і завданнями, поставленими дисертанткою. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі дисертаційного дослідження, який називається «Аксіологічні характеристики діяльності інноваційних навчальних закладів як науково-теоретична проблема», здійснюється категоріально-понятійний аналіз досліджуваної проблеми, що дав можливість зосередити увагу на базових категоріях дослідження – цінності, освітні цінності, інноваційний навчальний заклад, цінності інноваційного навчального закладу.

У роботі проаналізовано основні теоретичні підходи до проблеми ціннісних засад діяльності інноваційного навчального закладу – системний, діяльнісний, особистісно орієнтований, антропологічний.

З'ясовано аксіологічні характеристики означених теоретичних підходів та виявлено специфіку застосування аксіологічного підходу в системі освіти і системі інновацій у культурно-освітній сфері. Обґрунтовано застосування теорії інновацій для аналізу проблеми дослідження.

Здійснений аналіз провідних теоретичних підходів до проблеми аксіологічних засад діяльності інноваційних навчальних закладів дає можливість обґрунтувати базові категорій і поняття досліджуваної проблеми.

Здобувачкою подається характеристика інноваційного закладу та аналіз системи його цінностей.

Відзначено особливу роль і місце в навчально-виховному процесі інноваційного навчального закладу базових цінностей особистості й закладу загалом як освітньої інституції, як-от: толерантність, емпатія, гуманізм, справедливість, конструктивізм, партнерство, прагматизм, активність.

У другому розділі дисертації - «Наукове обґрунтування організаційно-педагогічних умов впровадження ціннісних засад в діяльність інноваційних навчальних закладів» аналізуються організаційно-педагогічні умови (актуалізація суб'єктної позиції учасників освітнього процесу інноваційного навчального закладу; організація навчально-виховного процесу інноваційного навчального закладу на аксіологічних засадах; створення спільного аксіологічного простору інноваційного навчального закладу та його партнерів у навчально-виховному процесі; регулювання факторів впливу в аксіологічній сфері інноваційного навчального закладу) і факторний аналіз ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів (сукупності факторів впливу, а саме: внутрішні фактори як організація і зміст навчально-виховного процесу в інноваційному навчальному закладі включно з мікросередовищем спілкування, що забезпечує формування суб'єктного ціннісного досвіду у площині «учень-учень» та «учень-вчитель»; фактори партнерського впливу, до яких належить сім'я як аксіологічний фактор, що дозволяє сформувати суб'єктний ціннісний досвід кожного учня, а також інші партнери інноваційного навчального закладу – позашкільні заклади, виробничі колективи, громадські організації тощо; фактори зовнішнього інституційного впливу, як-от: засоби масової інформації, етнічна й конфесійна належність учнів в інноваційному навчальному закладі; фактори макровпливу, тобто загальний аксіологічний фон соціуму, який опосередковано детермінує ціннісну сферу кожного суб'єкта освітнього процесу.), висвітлюються критерії моніторингу рівня впровадження ціннісних засад в діяльність інноваційних навчальних закладів.

У третьому розділі дисертаційної роботи, що носить назву «Результати дослідно-експериментальної роботи» досліджується актуальний стан аксіологічної сфери інноваційного навчального закладу, розкривається упровадження організаційно-педагогічних умов реалізації ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів, аналізується результати формульованого етапу експерименту.

Загальний обсяг роботи – 277 сторінок, з них 175 сторінок основного тексту.

Слід відзначити 9 додатків до дисертації на 54 сторінках, що вміщують цінну інформацію теоретичного і практичного характеру, розширюють і поглиблюють зміст наукової роботи.

Дисертація належним чином оформлена. У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особистості наукового стилю мовлення. Чітку логічну структурованість роботи забезпечують відповідні висновки та узагальнення.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи рецензовану кандидатську дисертацію Левківської Кристини Валеріївни «Ціннісні засади діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України», дозволимо собі висловити деякі зауваження та побажання.

- 1) Підтримуємо прагнення дисертантки виявити протиріччя у розв'язанні проблеми розвитку ціннісних засад діяльності інноваційного навчального закладу. Водночас друге і третє протиріччя: між сучасним соціальним замовленням на результат освітнього процесу та реальними умовами виконання його досягнення і між необхідністю інноваційного оновлення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах та переважанням традиційних підходів до реалізації змісту, форм і методів освіти у ЗНЗ, на нашу думку, слід було б краще адаптувати до теми наукового дослідження.
- 2) Позитивно оцінюємо комплекс методів наукового дослідження, але для нас бракує пояснення щодо використання у дисертації таких наукових методів, як моделювання, систематизація, узагальнення теоретичних та емпіричних даних, класифікація, компаративний аналіз.
- 3) Практична цінність роботи значно зросла б, якби було подано методичні рекомендації для формування ціннісних засад діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України.
- 4) У висновках до третього розділу за результатами вивчення досвіду інновацій дисертантка виявляє низку тенденцій, які ні в меті, ні в завданнях, ні у змісті роботи не були задекларовані.
- 5) Не можемо повністю погодитися з категоричністю твердження дисертантки, що організація навчального процесу на аксіологічних засадах має ґрунтуватися виключно на філософських положеннях про ціннісні засади освітніх практик. Переконані, що використання християнських духовно-моральних цінностей, які виявили свою ефективність упродовж багатьох століть у вітчизняній і зарубіжній освітньо-виховній практиці суттєво підсилило б виховний потенціал діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України.
- 6) У своїй дисертації Крістіна Валеріївна Левківська залучає до наукової дискусії низку вітчизняних та зарубіжних учених. Водночас у тексті подаються лише прізвища науковців без згадування їхньої національної та професійної приналежності. Це до певної міри ускладнює наукову комунікацію, змушує подекуди до самостійного пошуку даних про окремих персоналій.
- 7) Дисертантці слід було б більше слідкувати за чистотою української мови і уникати слів і словосполучень, на кшталт: девальваційні тенденції, детермінує швидкі темпи, відособлення особистості, продукувати освітній простір, середовищні чинники, інноваційне оновлення, тімблдінгові вправи.

Висловлені зауваження і побажання носять подекуди суб'єктивний і дискусійний характер, суттєво не впливають на зміст, якість і загальне позитивне враження та позитивну оцінку виконаного Левицькою К.В. дисертаційного дослідження.

9. Повнота викладення результатів дисертації в опублікованих працях

Результати наукового дослідження Левицької К.В. доповідалися на 6 міжнародних конференціях, 1 всеукраїнській,

Основний зміст і результати наукового дослідження Левицької К.В. відображені у 13 наукових працях, з них 5 статей у провідних наукових фахових виданнях, 1 публікація у зарубіжному фаховому виданні, 1 стаття у збірниках наукових праць, 6 тез доповідей на конференціях.

10. Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Дисертація та автореферат оформлено у відповідності до п.9, 10 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 року №567 щодо кандидатських дисертацій та інших інструктивним вимогам МОН України. Структурна побудова і зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті Левицької К.В. належним чином розкриті і обґрунтовані в рукописі дисертації.

11. Висновок

Аналіз кандидатської дисертації, автореферату та опублікованих праць Левицької К.В. дає підстави зробити висновок про те, що її дисертаційне дослідження «Ціннісні засади діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України» є актуальним, завершеним, цілісним і самостійним науковим дослідженням, яке має належну наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу автору здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання, що полягало в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі реалізації ціннісних засад діяльності інноваційних навчальних закладів України.

Дисертаційне дослідження «Ціннісні засади діяльності інноваційних загальноосвітніх навчальних закладів України» відповідає вимогам п.9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєнню вченого звання старшого наукового співробітника» від 24 липня 2013 року №567 щодо кандидатських дисертацій та іншим інструктивним вимогам МОН України, а її авторка заслуговує присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Офіційний опонент
доктор пед.наук, професор,
декан гуманітарного факультету
національного університету
«Острозька академія»
Жуковський В.М.

Таким чином, здійснений вище категоріальний аналіз проблеми аксіологічних засад діяльності інноваційного навчального закладу дав можливість зосередити увагу на базових категоріях дослідження – цінності, освітні цінності, інноваційний навчальний заклад, цінності інноваційного навчального закладу.